

Typy a struktura vyučovacích hodin českého jazyka

Základní organizační formou vyučování českému jazyku je vyučovací hodina. Náplň vyučovacích hodin tvoří učivo jednotlivých lekcí.

Struktura vyučovacích hodin se řídí tím, jaký si učitel vytkl didaktický cíl.

Žák je při hodině *objektem vyučování* (odnáší si z hodiny systém vědomostí) i *subjektem vyučování* (ovládá metody poznávací činnosti).

Strukturu hodiny tvoří strukturní články.

Výčet strukturních článků:

- 1. úvod** – zahájení hodiny, seznámení s cílem hodiny, motivace;
- 2. opakování probrané látky** – aktivizace dříve probraného učiva potřebného k výkladu nového učiva;
- 3. prvotní osvojování učiva** – expozice nové látky;
- 4. upevňování nové látky** – uvádění příkladů;
- 5. opakování a procvičování nové látky;**
- 6. shrnutí učiva** – krátké souborné rekapitulace nových poznatků
- 7. všestranné jazykové rozbor;**
- 8. prověřování učiva.**

Učitel vybírá a uspořádává jednotlivé strukturní články podle obsahu učiva a podle svého didaktického záměru. Tím se hodiny odlišují a vytvářejí se jednotlivé typy vyučovacích hodin.

Typy vyučovacích hodin:

- 1. hodina výkladová** – žáci se v nich seznamují s novým učivem (objasňování, vysvětlování nového učiva, aktivní zapojení žáků při řešení samostatných úkolů);
- 2. hodina upevňovací (cvičební)** – prohloubí a procvičí látku, nové učivo se aplikuje na příkladech (žáci si ověřují teoretické poznatky v praxi).

Pozn. Systematizace učiva = žáci dovedou spojovat nové poznatky s dříve osvojenými poznatky. K tomu přispívá vhodné zařazení všestranného jazykového rozboru;

- 3. hodina opakovací** – žáci získávají jistotu v převzetí nových poznatků;

4. hodina prověřovací – učitel se nejprve obrací na žáky jistější a rychlejší, teprve poté na ostatní. Nezkouší se hned po vyložení nového učiva.

Učitel uváží formy zkoušení:

- a) individuální x kolektivní
- b) písemné x ústní
- c) diktát
- d) jazykový rozbor
- e) test

Různé formy opakování a prověřování je vhodné střídat (chybný postup je např. celou hodinu individuálně zkoušet).

5. hodina smíšená (základní) – nejčastější typ hodiny na 1. stupni ZŠ, kombinuje strukturní články ostatních typů vyučovacích hodin. Respektuje zvláštnosti žáků nejmladších věkových kategorií (limity ve schopnostech soustředění na 1 činnost). Žáci nejmladší věkové kategorie (1.–2. třída) se soustředí na 1 činnost max. 10–15 minut, žáci střední věkové kategorie (3.–5. třída) se soustředí na 1 činnost přibližně 15–20 minut.

Ať učitel volí jakýkoli typ hodiny, vždy dbá na dodržení těchto základních článků:

- na začátku hodiny: seznámení s cílem vyučovací hodiny a vhodná motivace žáka;
- na konci hodiny: shrnutí, aby si žák uvědomil podstatu toho, čemu se naučil;
- sdělení, na co se má žák zaměřit při domácí přípravě (může být zcela časově nenáročná).

Příklad struktury smíšené hodiny (schéma):

1. Úvod, motivace žáků (2 minuty)
2. Jazykový rozbor (5 minut)
3. Opakování probraného učiva, na které bude navazovat učivo nové – aktivizace učiva (8 minut)
4. Prvotní osvojení učiva (10 minut)
5. Procvičování a aplikace na příkladech, upevňování nového učiva (15 minut)
6. Shrnutí a uložení domácího úkolu (5 minut)

Učitel pouze nenapodobuje schémata, ale inspiruje se jimi, přistupuje k nim tvůrčím způsobem podle obsahu učiva a dílčích cílů. Cíl prostupuje všechny složky hodiny, které jsou navzájem provázané.